

REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

FUSTER, Gabriel; HUGUET, FRANCISCO; FERRER, Rafael (1958). *Cincuentenario de la restauración de la Orden de Predicadores en Manacor (1908-1958)*. Palma: Imp. Mossèn Alcover.

RIERA, Benito (1913). *La Orden de Predicadores en Manacor*. Palma: Establecimiento Tipográfico S. Pizá.

TUGORES, Antoni (2016). *La cuina mallorquina. Segles xv-xx. De l'austeritat a la decadència*. Palma: Leonard Muntaner.

ALTRES FONTS CONSULTADES

Arxiu del Regne de Mallorca, AH 1904 '1715-1756'

Arxiu del Regne de Mallorca, C 2547 '1756-1800'

Arxiu del Regne de Mallorca, C 318 '1801-1835'

Pregant al cel. Les antigues rogacions manacorines pro pluvia

Albert Carvajal Mesquida i Antoni Gomila Grimalt

Per a la societat mallorquina dels segles xvii i xviii, amb una economia basada en l'agricultura i la ramaderia, la meteorologia era considerada un factor essencial per a la productivitat i el manteniment de la comunitat. El pagès coneixia a la perfecció els cicles naturals dels conreus i, si aquests necessitaven aigua però no arribava, es veia obligat a recórrer a la intervenció divina a través de l'Església. En èpoques de sequeres, inundacions, fortes calors o freds intensos i, en general, de variacions climàtiques extremes, les persones es trobaven en una situació de desemparança i angoixa a causa de les dificultats que patien per abastir-se dels recursos vitals bàsics. Sense solucions tècniques alternatives, l'única sortida era pregar al cel per intentar recuperar un favor que creien haver perdut i que havia provocat els mals que els afligien. D'aquí varen néixer diferents procediments i rituals de contrició, entre els quals s'inclouen les rogacions.

Les rogacions trobaren la seva raó de ser en un context socioeconòmic marcat per la subsistència, on una mala collita o una plaga feien trontollar la supervivència de la comunitat. Podríem definir-les com aquelles súpliques públiques, amb caràcter penitencial, en què es demanava alhora la benedicció de Déu sobre els camps i el treball de l'home. Les més freqüents eren les que impetraven l'arribada de pluges —*pro pluvia*— i les que sol·licitaven la calma després d'un període de tempestes —*pro serenitate*.

Tot i que les rogacions són sinònim de devoció popular, el terme s'ha d'emmarcar en un concepte més ampli en el qual formava part la religiositat oficial.

Entre l'una i l'altra es donava una relació de doble sentit: mentre l'Església tractava de controlar i depurar les pràctiques populars, davant la seva força i arrelament es veié obligada a adaptar al seu propi discurs els continguts de les tradicions locals.

Així les coses, hi ha una gran diversitat de causes a l'hora de celebrar rogacions:

I. Fenòmens naturals adversos.

- Climatologia (sequeres, abundància de pluja, pedra...).
- Terratrèmols.
- Plagues.

II. Epidèmies.

- Pestes i altres malalties.
- Altra mena de brots epidèmics.

III. Afers polítics.

- Guerres.
- Naixements i malalties de la família reial.
- Bon govern.
- Intencions del rei.

IV. Diversos.

De l'esquema que acabam de reproduir es desprèn que les rogacions obeïen fonamentalment a les iniciatives sorgides entre la població com a resposta immediata a alguna calamitat. Una climatologia adversa i la presència de plagues o pestes eren les causes que major nombre de rogacions ocasionaven. Els assumptes polítics representaven un percentatge molt inferior. Resulta significatiu aquest fet ja que les rogacions solien sorgir de la iniciativa d'una confraria o de la Universitat de la Vila com a portaveus del poble, i eren manco freqüents les promogudes pels estaments eclesiàstics o per expressa ordre reial. Es repeteix sovint que aquesta mena de cerimònies tenia un cost econòmic elevat, de manera que només es podien celebrar en moments realment difícils. No obstant això, va ser molt recurrent la seva convocatòria, normalment per la inquietud dels pagesos davant el risc de perdre les collites.

A l'hora d'analitzar una rogació cal tenir present tant el motiu de la seva organització (sequeres, guerres, catàstrofes, etc.) com la participació dels seus protagonistes (la Universitat de la Vila, un gremi, etc.) i, sobretot, si el ritual s'efectuava des dels estaments eclesiàstics o civils (religiositat oficial) o, per

Les rogacions trobaren la seva raó de ser en un context socioeconòmic marcat per la subsistència, on una mala collita o una plaga feien trontollar la supervivència de la comunitat.

contra, des d'un determinat grup, especialment entre el poble (religiositat popular). Assumit per la comunitat que les catàstrofes naturals eren un designi celestial davant del comportament indegut d'homes i dones, es feia necessari compensar el mal per mitjà d'una penitència i d'un recurs suplicatori a través del qual s'implorava la intercessió d'una sèrie de figures, que actuaven d'intermediàries entre els homes i les dones i Déu. Sense la seva ajuda la calamitat es torbaria molt més a remetre.

És interessant analitzar amb més detall aquest darrer aspecte. Per als manacorins i manacorines dels segles XVII i XVIII, les imatges sagrades els connectaven amb la divinitat. En el catolicisme, els sants i les marededeus estan dotats d'un valor d'unió entre l'Altíssim i els creients que quasi frega l'ideal màgic. Però el poder de les imatges no és igual en totes elles. No serveix qualsevol figura per actuar com a mediadora i aconseguir la protecció de les comunitats. Unes tenien major efectivitat que altres. La devoció no depenia només del seu poder intrínsec. Sembla que existia també alguna mena de suggestió. Cada institució tenia interès a utilitzar les seves pròpies imatges, ja que això repercutia en major nombre de beneficis econòmics per a la comunitat on es custodiaven. No faltaven ocasions en què els fidels agraiïen les bones gestions amb abundants regals.

És significatiu remarcar com la majoria de viles, per petites que fossin, tenien la seva pròpia imatge que les diferenciava de la resta de pobles veïnats (només comptats santuaris tenien el poder de convocar la gent d'àmplies comarques). Aquest localisme era un element important de caracterització de cada comunitat rural en el qual es combinaven la identificació amb un sant o marededeu, els recorreguts per llocs concrets del seu terme municipal i l'ús de cants diferents dels que recitaven en altres poblacions. Tot plegat fa que rituals com les rogacions tinguin un important valor a l'hora de reafirmar el sentiment d'identitat, de pertinença a una comunitat. Des d'un punt de vista antropològic, la figura al voltant de la qual girava la rogació passava a representar, amb la força del costum i de la repetició del ritual, la identitat social, cultural i territorial del grup, contribuint a crear «la identitat de la comunitat».

Els canvis en les advocacions s'introduïen en funció de les expectatives i de les necessitats. Si les rogatives assolien l'efecte desitjat, la devoció anava en augment; això suposava en moltes ocasions la proclamació de patronatges locals de la imatge venerada. Per contra, el fracàs en la intermediació divina podia suposar la caiguda en desgràcia de l'advocació, una situació que va ser habitualment utilitzada per les autoritats eclesiàstiques en detriment de les municipals. En el cas de Manacor la presència del Sant Crist representa un dels exemples més clars: acabà per substituir completament altres devocions de llarga tradició a

la vila com sant Sebastià (declarat fins i tot segon patró de Manacor el gener de 1644) o sant Roc, invocats en temps de pesta.

Cal destacar també que les rogacions funcionaven com a resposta davant una crisi que amenaça la difícil estabilitat econòmica i social del poble: els grups dominants hagueren d'establir un mecanisme que permetés canalitzar la frustració dels veïnats i reconduir-la a una posició sota el seu control. La idea era que les rogacions permetien unir tota la societat, o almanco la seva part més visible. En lloc d'una mobilització que acabàs en protesta davant l'autoritat per la sensació de desemparament, s'establí una reivindicació orientada cap a la divinitat.

Tot i el caràcter espontani i popular que presentaven aquestes celebracions, la seva organització passava un doble filtre per part de les institucions. D'una banda, solien ser la Universitat de la Vila o la Parròquia les que havien de donar-ne el vist-i-plau ja que eren les propietàries de les imatges i les que havien d'efectuar la cerimònia (des de la processó a les misses i altres actes associats). D'altra banda, la corporació municipal també tenia un paper important funcionant com a intermediari entre les classes populars i el clergat. Els jurats ajudaven, a més, a costejar part de les despeses. Per tot arreu es troba un procediment similar: petició dels veïnats (generalment pagesos, en temps de sequera o inundacions) al Consell Local, que n'aprojava en ple la necessitat i al seu torn traslladava la petició a la Parròquia. Com s'esperava comptar amb la presència de tot el poble, l'habitual era anunciar l'inici de l'acte mitjançant toc de campanes.

Xilografia que acompanya una edició dels goigs de la Mare de Déu de Sant Salvador de Felanitx i que representa una processó de rogació al satuari.

Una part essencial de les rogacions eren les processons que recorrien l'interior de la vila o els camps. Ben segur que el recorregut no es triava a l'atzar sinó que restava marcat per la tradició. Només en casos excepcionals, se'n limitava la circulació a l'interior del temple. La paraula tenia un important poder per activar la màgia: els cants reunien jaculatòries cristianes, lloances, invocacions i súpliques per aconseguir el favor de la divinitat. Dins l'àmbit català abundaven els plecs amb goigs que al·ludien a imatges concretes. L'estructura solia començar amb lloances a la figura que es visitava, destacant el seu poder i les seves qualitats, per passar després, un cop guanyat el favor de l'intercessor, a exposar les peticions d'empara. Entremig es podia expressar el dolor de la vila per l'angoixant situació que passava i el penediment per les faltes que el poble hagués pogut cometre.

Finalment, un aspecte poc tractat en els estudis sobre les rogacions és el paper de les dones durant aquest cerimonial. Per més que en els rituals tots els presents hi participaven en major o menor mesura, l'absència de dones al capdavant de les institucions organitzadores determina que ens manqui informació en els documents que ens serveixen de font: normalment ens parlen de la intervenció de la Universitat de la Vila, la Parròquia i el convent dominicà, representats pels jurats, els preveres i els frares. És clar que les dones no tenien presència en aquestes institucions. Si es revisen les escasses imatges d'aquestes cerimònies en quadres antics, les dones apareixen simplement com a públic. El poble pla es limitava a acudir-hi com a espectador.

Les rogacions visqueren el seu millor moment al llarg dels segles XVII i XVIII. La seva pràctica, que s'havia reduït els primers anys del segle XIX, es restablí a les acaballes d'aquella centúria, si bé aleshores havien perdut el seu caràcter inicial i passaren a ser manifestacions públiques de fe.

En el cas de Manacor, al llarg de quasi dos-cents anys les rogacions es dirigiren principalment al puig de Sant Salvador de Felanitx o a l'església de Sant Llorenç. Només en èpoques anteriors trobam altres destins com Randa. A les processons es donava preferència als nins: hom creia que la seva veu innocent aconseguiria de Déu el perdó i, per tant, l'arribada de pluges. Els jurats subministraven als participants pa, vi i fruita a més de candeles. Ja entrada la modernitat, principalment d'ençà del segle XVIII, la figura del Sant Crist de Manacor provocà que se celebrassin dins la mateixa vila. Els pelegrins eren convocats al temple poc abans de l'hora de sortida mitjançant un toc de campana oblidat actualment i conegut llavors com *del peregrí*. En temps del rector Rafel I. Rubí Pocoví, que féu entrada a la Parròquia el 1887, fou habitual anar al puig de Bo-

nany (Petra) o al de Sant Miquel (Montuïri).

A continuació detallam les rogacions manacorines per pluja o mal temps que hem pogut documentar:

1444, abril. El Consell de la Vila, davant la mala anyada que es patia, resol fer processons de rogació i demanar indulgències al bisbe per promoure la devoció del poble. Es determinà que cada dia es tocaria la campana major de l'església perquè els creients dirigissen una pregària a Déu agenollats i s'organitzassin processons per certs llocs segons s'havia acostumat a fer altres vegades.

1502, 11 de març. La vila es dirigeix en peregrinació al puig de Randa i demana a la mare de Déu de Cura la seva intercessió per aconseguir pluges. Diuen els cronistes que la majoria dels pelegrins hi anaren descalços i mortificant el seu cos amb disciplines.

1582, 21 de novembre. Rogació a Sant Salvador de Felanitx. Els jurats havien determinat «que en les processons y set goys se fan pera que nre Senyor sia servit nos do la sua beneita gracia y axi desprenen alguns dines per dit efecte y axi are tenen preposit de anar al puig de Sant Salvador y axi demanen consell a lurs saviesas del que despendran puscan tenir plena potestad de ferho y aportar cedula perque del que despenen puscan donar claritia de hon. Fonc determinat per tot lo dit consell ningu discrepant que dits honors jurats puscan despendre per dita hobre pia tot per ells ben vist los sera de bens comuns de dita vila». Poc després el clavari Joan Binimelis mostrava haver pagat a Bartomeu Pons «dos sous y quatre dines per gerres li prengueren los olims jurats quant faren una processo en felenig».

1608, setembre. Davant la mancança de pluges el poble peregrinà a Sant Salvador de Felanitx en processó per implorar l'auxili diví mitjançant la intercessió de la mare de Déu. La misèria a la vila era tal que els jurats es veren obligats a demanar llicència al bisbe per vendre algunes làmpades de plata i així atendre la manutenció dels pobres.

1610, abril. Des de la parròquia s'organitza una peregrinació a Sant Salvador d'Artà presidida pels preveres Antoni Peretò, Antoni Andreu, Joan Adrover

i Pere Quintanar. El fet és que retornats a Manacor, la reverenda comunitat els amonestà per no haver reunit els pelegrins a toc de campana com era costum.

1614, 29 de maig. «Sabran com lo temps va tan desberetat y stam en lo fruyt per agranar y axi voldran lo vot y parer de Vs. ms. si feran goitx. Fonch diffinit y determinat per tot lo consell ningu discrepant que los honors jurats puien fer dits goitx alur comisio tant quant per ells sera ben vist».

1617. La Vila admet una despesa de 2 lliures i 8 sous pagades al jurat Joan Fullana «p. tans diu na agatat p. las prossessons p. aigues an fetas». I una altra despesa de 8 sous abonats a Bartomeu Mas per adobar les portadores per escurar els pous.

1631¹, 2 de novembre. El Consell resol unànimement que la vila visiti professionalment l'església de Sant Llorenç en demanda d'aigua. Cada participant restava obligat a portar les seves vitualles. Així i tot es pagaren 4 lliures i 14 sous a Bartomeu Gomila «per pa prengueren y altres coses per la prossesto de St. Llorens».

1632, setembre. Els manacorins i manacorines pujaren per segona vegada a Sant Salvador en processó, molts d'ells vestits de penitents. Els jurats de la vila, en la reunió celebrada el 10 d'octubre, donaren compte d'haver estat tan abundant la pluja que havia tomat part d'una casa que s'havia de destinar a hospital. Entre les despeses que s'ocasionaren trobam 1 lliura i 1 sou a mossèn Ramon Obrador «per set misses se digueren quant se feu la prossesto en St. Llorens», 3 lliures 1 sou a Andreu Cerdà «per pa que prengueren quant anaren a la prossesto a St. Salvador» i 1 lliura a Miquel Frau, trobador d'aigua, «p. esser estat en St. Llorens a regonexer les aigues dels pous».

1635, 15 d'abril. Els jurats exposen que el poble desitja pujar a Sant Salvador de Felanitx per demanar pluja. S'organitzà una rogació amb l'ajuda dels

¹ A dues actes del Consell Local posteriors a la del 31 d'agost llegim com «Vs. Ms. sebran com tots saben la necessitat que tenim de aigua y que se esta per costum de pastar per los pobres, y gastar algunes coses per dit effecte lo que no porem fer sens que primer no passan per Consell si seran de parer fassen prossesto y pasten per los pobres [...] fonch determinat per tot lo Consell ningu discrepant ques vage a St. Llorens, o, allí ahont dits honors jurats determinaran ab asso que cada hu aporte provissio per si y no a gasto de la Vila».

gremis locals, els quals assistiren en corporació portant les seves creus i fanals. La vila pagà sis lliures per cera i per les distribucions que es repartiren entre el clergat i els portadors de cristis i fanals.

1635, 20 d'abril. «Vuy que contam als 20 de abril de lany 1635 trobam que ha pegat pera cabrer clavari 4L 14s per orde dels jurats y de determinatio del consell de gastos an fets dits jurats per anar a la prosasso a nostra señora de Sant Salvador de felanig que es per dos cortins de vi y una pesa y mitje de formatga una estormia de figas y dosentas taronjas y xuya y ous contant port de dita vitualla puja quatra lliuras y quetorse sous».

1635, abril. «Jo fra Antoni Cladera del Orde de Predicadors ha rebut 2L 6s y son per la caritat de dos sermons y dos misas aso es en St Llorens y lo altre en St Salvador de felanig». 1 lliura i 14 sous a Mn. Jaume Riera «per dos mises se han selebrades ço es una en St. Llorens y laltre a St. Salvador». 2 lliures a Joan Blanquer, escolà «p. haver tocat devant lo mal temps, y borrascas». 1 lliura i 4 sous al traginer Sebastià Fornés «p. dos quartins vi sen aportaren quan feren la prossesto quant anaren en St. Llorens».

1650. Documentam una despesa d'1 lliura i 4 sous al forner Antoni Pallicer «per pa prengueren per les processons de St. Llorens i Felanig» fetes per manca d'aigua.

1651. Despesa de 12 lliures a favor d'Antoni Juan, *Marçal* i els seus companys per haver escurat els pous de la vila i la sinya de la Sra. Ballestera.

1659. Trobam una nota fora datar referent a un gran nombre de pelegrins manacorins que protagonitzaren una processó de rogativa fins a Sant Salvador de Felanitx.

1661, febrer. El rector Andreu Coll convidà els gremis i tot el poble per participar a una nova peregrinació a Sant Salvador de Felanitx. Mn. Antoni Truyols reproduí part de l'acta que el gremi de teixidors celebrà el 20 de febrer:

Primerament fonch proposat per mestre Miquel Blanquer sobreposat major en nom i veu de sos companions dient onos y savis Conselles sabran Vosses merçes com el Sr.

Rector nos a assomesos si fariam servici de onrar la proccesso ab lo nostro Cristo a pujar a nostra Sra. de St. Salvador aont esta determinat anar dita proccesso y axi Vosses merçes donaran son vot y parer de lo que se a de fer y ab quina conformitat se fara y discorren tots los vots de un al altra tots concordant ningu discrepant fonch conclus y determinat que se vaja an la proccesso aportant lo Cristo an ella ab tota la conformitat que sia possible. Mes fonch proposat per dit sobreposat en nom y veu de sos companions dient Vosses merçes ja an determinat que se vaja an la proccesso conforme la proposicio, ara dispondran Vosses merçes que es lo que nosaltras tenim de fer si farem humanaria per los confreres qui assistiran an dita proccesso com son candellas y tambe matex si farem algun gasto lo qui sera necesari per los qui aportaran al cristo, las lanternas y finalment dispondran lo que avem de fer y discorren los vots de un an altra fonch conclus determinat per lo consell ningu discrepant que se fasa pastar nou almuds de blat y que aportan mix corti de vi y una fogassa y lo demes nesarari donant facultat a los onos sobreposats que gastan lo que sels sera ben vist i de sera que se gastan 2 lliures per candellas per los confraras qui assistiran y los fiols necesaris.

1673, maig. Davant les males collites de blat, el magnífic Miquel Amer fa un préstec a la vila de 700 lliures amb un interès del 4,5% anual destinat a l'adquisició de blat per als pobres. Aleshores la universitat i la parròquia organitzaren una nova peregrinació a Sant Salvador de Felanitx.

1674, 2 març. L'honor Mateu Martí, clavari de Nostra Senyora del Roser al convent de Sant Vicenç Ferrer, paga 45 sous «a compta de las missas de goix pro pluvia».

1674, 2 d'abril. Despesa municipal «an al Dr. binimelis un reial de vuyt diem 1 lliure 2 sous 8 dines y dira son per haver predicat el dia de la prossaso quant anaran a St. Llorens».

1674, 10 d'abril. Davant un dels anys més secs d'aquella centúria, les autoritats locals acorden pujar novament a Sant Salvador de Felanitx per implorar la misericòrdia divina. Els cronistes de l'època asseguren que uns dies després començà a ploure abundantment: «veuran la esterilitat de aygue que pateix aquesta vila per tant Vs. Ms. donaran son vot y parer si anirem a Nra. Sra. de St. salvador de felanig per veure lo Sr. si mos perdonara per medi de dita figura lo que confi-am y tenim esperansa [...] que se vaja a nostre Sra. de St. Salvador y que el gasto que se fasa que sia a coneguda dels honors jurats».

1674, 1 de maig. «Jo fr. Miquel Barcelo Prior del Convent de St. Vicent

ferrer de la present vila de manacor confes ever rebut del honor jaume Ryera olim clavari de la vila 1 lliura 10 sous per la charitat del sermo que predigui per necessitat de Aygue al 1 de maig de 1674 anel puyx de St. Salvador fet vuy als 3 de febrer de 1675». 17 lliures i 18 sous al jurat Bartomeu Binimelis «per los gastos de esser enats en possesso a St. Salvador».

1675. 3 lliures a Pere Llull, *Maiblanç*, i als seus companys «per haver escurat los pous de la Vila».

1678. Manacor torna a pujar a Sant Salvador de Felanitx per suplicar remeis a les seves necessitats.

1688. Davant l'alarmant manca d'aigua que hi havia a la vila entrada la primavera, la Comunitat de Preveres resolgué organitzar una solemne processó de rogació encapçalada pel Sant Crist de Manacor i que recorregué els principals carrers. Sabem que hi prengueren part moltes persones que, precedides de les autoritats, acompanyaren la imatge amb ciris i atxes enceses.

1689, maig. Davant una forta sequera que posava en perill les collites, els manacorins pugen en processó a Sant Salvador de Felanitx. Sabem pel llibre d'administració del convent de Sant Vicenç Ferrer que els frares reberen diferents quantitats de devotes persones per misses *pro pluvia* celebrades a la capella del Roser.

1703, maig. Rogacions per obtenir el benefici de la pluja. La majoria dels assistents portaven hàbits penitencials o disciplinants.

1706, maig. Els responsables de la capella de l'Assumpció admeten una despesa de set lliures per «aigua de goig», que començaren el primer de maig. «Dit dia primer comensà a ploure, y per lo que tres dies de tira, aygo molt saludable per los sembrats, y el dia de la Creu se cantà tedeum alo offici major gratis, et pro deo y los 6s. serviren per polvore per dit tedeum y no obstant se cantà tedeum se proseiren set misses fins fossen finides totes 7, y se partí per capellá 8 diners, y los ministres 4 diners per cada un».

1745, 2 de maig. En aquell any, tristament recordat per la sequera i la fam,

el consistori proposà al rector Miquel Vicenç exposar patent la figura del Sant Crist i fer una processó fins al convent amb rogacions per demanar-li que alliberàs Manacor de tots aquests mals. En ambdues ocasions la pluja arribà, amb el conseqüent increment de les devocions. Especialment significatives foren les pluges de 1745, que provocaren fortes torrencades que tomaren el pont dels Gats, a la partió amb Petra.

1748. Sebastià Gelabert, *de la Real*, en la seva descripció de la temporada fatal que abastà els anys 1744-1750, comenta que les primeres pregàries se celebraren per calmar el mal temps:

Aquí varen començar
a fer pregàries a Déu
fos complit el voler seu
que sosegàs el gran mar
i que pogués arribar
el remei dins temps molt breu.

Sacerdots i seculars
pregaven devotament
i beneïren el vent
del mar perquè el gra arribàs:
tement que la fam passàs
a foc i sang la gent.

1749, 28 de febrer. 12 lliures i 10 sous al forner Pere Juan «per pa se reparti a los pobres».

1749, 2 d'abril. 20 lliures i 10 sous a la vídua de Pere Galmés, *del Rafal* «per lo compliment del blat se han portat de casa sue per subvenir los pobres».

1749, 2 de maig. 5 lliures, 6 sous i 8 diners a Bartomeu Trias «per lo gasto se feu en St. Llorens en la processó de pregarias».

1749, 2 de juny. 8 lliures, 10 sous i 6 diners «per escurar los pous». Sebastià Gelabert, *de la Real*, escriu d'aquest any:

En el gener i febrer
per beure aigua no es trobava
i la gent es llastimava
i l'estiu com ho hem de fer?
I el major desplaer
era que el gra s'assecava.

Trobant-nos en aquest pas
de bon cor feien *pregaris*
resant salves i rosaris
perquè Déu mos perdonàs
i a Mallorca enviàs
les pluges tan *necessaris*.
Deien amb devoció
misses d'aigua cada dia
molta gent hi acudia
demanat a Déu perdó.
Però la petició
despatxada no sortia.

Les relíquies de los sants
en processons passejaven
amb bon cor a Déu pregaven
els frares i capellans.
Essent nostres pecats tants
les obres no aprofitaven.

Els pares predicadors
cada hora mos avisaven
que els nostres pecats causaven
un càstig tan rigorós
i que no esmerar-nos
de majors mos n'esperaven.

1749, 20 de juny. 5 lliures i 5 sous a Miquel Bauçà «per haver lleurat sinch qdas. y un corto terra per faves per repartir a los pobres».

1749/1773. Coincidint amb la presència al puig de Santa Llúcia d'una comunitat d'ermitans de Sant Pau, des de la vila s'hi organitzen visites per implorar-li remeis.

1786, 12 de maig. «Donara al Rd. Honofre Mesquida pre. y Boser del reverent Comu tres lliures onze sous y set diners y son per el importe de un tedeum en accio de gracias per la lluvia nos ha alcanzada lo apostol St jaume Patro de esta vila per haverli cantat al Reverent Comu tres oficis».

1792, 1 de maig. «Se pague al Rd. Onofre Mesquida Pr. y Bolsero del Comu nueve libras cinco sueldos y son el importe de la fiesta Tedeum y Proresso con los Padres Dominicos en acción de gracias de la lluvia hemos tenido».

1813, 7 de maig. «Se acordó que se hiciese una rogativa para agua haciéndose tres días processión con el lignum crucis cantándose las letanías de todos los santos».

1829, 10 de gener. «Teniendo en cuenta este Ayuntamiento las reclamaciones que se harán por parte de conductores y otros a causa de la mortandad de animales de toda especie de ganados que se ha experimentado por la falta de pastos y escasez de aguas en el verano del año último ha acordado este ayuntamiento que en alivio de dichos conductores y de otros contribuyentes de esta villa que podrán reclamar juntamente alguna rebaja en el presente año, que se aumente el reparto de la sal en este año hasta el número de noventa fanegas para poder con esto atender a las justas reclamaciones de dichos conductores y demás que justamente reclamaren la rebaja de este año».

1844, 2 de juny. «Se acordó a instancia de Sr. Presidente que en atención a que el tiempo borrascoso prosigue y que está expuesta la hermosa cosecha que se presenta se invite al Rdo. Sr. Ecónomo y clero de esta Parroquia para hacer una rogativa para que se digne aplacar su ira y tener piedad de su pueblo».

1845-1846. Durant aquest bienni Manacor patí una forta sequera. Llegim a la documentació de l'època:

«Sucedió que encontrándonos en el mes de Diciembre del año 1845 y no habiendo llovido más que una sola vez, muy poco, en los últimos días del mes de Octubre, ya estando del todo apurados por no haber llovido más que lo que tengo referido ya muy cerca de siete meses y muchas de las semillas no pudiendo nacer por causa de la sequedad que se encontraba en la tierra, se empezaron a hacer rogativas en el Novenario del Nacimiento del Señor, después de haber concluido dicho Novenario sin haber alcanzado ninguna lluvia. Pero visto que fue por esta comunidad la serenidad que cada día se presentaba en el cielo, y las pocas esperanzas que teníamos de lluvias se resolvió en comunidad que continuasen rogativas a la Santísima Figura del Sto. Cristo, como en efecto se acordó, y resolvió que en el día tres del mes de Enero del año 1846 se continuase la rogativa en la capilla de la expresada figura del Sto. Cristo diciendo su letanía, y a pocos días de su continuación alcanzamos de su infinita misericordia una lluvia pareciéndonos muy provechosa, pero en muy poco tiempo se nos apareció por causa de unos impetuosos vientos que se conmovieron que toda la tierra disecaron tan solamente sino que quemó todos los sembrados principalmente las habas, ya encontrándonos a los últimos días del mes de Enero del referido año de 1846, y visto que en diferentes partes de esta Isla aún no había llovido como son el término de Palma, Luchmajor, Campos, Santany y otros, tuvo a bien el Sr. Jefe Político de esta Provincia a privar todas las diversiones públicas como son bailes, comedias o disfraces que se acostumbra hacerse en los últimos días de carnaval y el Señor Vicario General in sede vacante expidió una circular a todas las Parroquias de su diócesis mandando a los señores curas párocos y ecónomos diciéndoles que implorasen a la Divina Misericordia por medio de Rogativas públicas lluvias saludables y provechosas y que en el Santo Sacrificio de la misa se dijese la oración ad petendam pluviam y exhortasen a sus fieles que asistiesen a dichas rogativas, y no haciéndolo menos la Diputación Provincial encargando a todas las autoridades que asistiesen con puntualidad a dichas rogativas para implorar también la misericordia del Omnipotente, y esta Autoridad mandó hacer pregones a las boca calles acostumbradas invitando al Pueblo a que asistiese a dichas rogativas o procesiones para pedir misericordia al Señor y alcanzásemos lluvias provechosas por intercesión del Apóstol St. Jaime, nuestro Patrón. Se hicieron tres procesiones públicas llevando en ellas la reliquia del Apóstol St. Jaime, y no habiendo alcanzado ninguna lluvia acordó la Rda. Comunidad llevar en procesión la figura de la Sangre de Jesús en el Convento de este pueblo y permaneciese en allí tres días como en efecto de esta manera sucedió, serían cerca de las cinco de la tarde del día 15 de Febrero del referido año 1846 que se dio principio a dicha procesión acompañándole todo este respetable clero con velas encendidas en sus manos, y llevando los Señores Regidores el tálamo y los Señores Alcalde y Juez de primera instancia de este partido con hachas o antorchas y el número de concurrentes que iban acompañando con cirios y antorchas eran en número de doscientos treinta y siete, y los que iban sin cirios sin contar los niños y las mujeres eran en número de 1.248 y pasados que fueron ocho días después de haber retrocedida la expresada Santísima Figura desde el Convento a esa Parroquia continuando siempre las rogativas y visto que el Señor no daba oído a nuestras súplicas y encontrándonos a los últimos días del mes de Febrero y viendo el pueblo que ya la mayor parte de los sembrados se iban muriendo de día en día y los padres desesperados por no encontrar

nadie que los condujese al trabajo ya iba algunos que desamparaban su amada patria mujer e hijos y se marchaban a Argel reino extranjero gobernado por los franceses para sustentarse, y dar sustento si acaso podían a su amada familia ya casi podemos ver que esto es castigo del Omnipotente, que descarga sobre nosotros su brazo, porque muchos eran los días que se nublaba pero jamás llovía, ya cuan perdidas todas las esperanzas de poder retroceder la vida a los sembrados por causa de la sequedad he aquí que luego se conmovió un murmullo en este Pueblo que unos a otros se decían no llueve porque no quieren llevar en solemne procesión la Santísima Figura del Sto. Cristo que ya en otros tiempos se ha llevado y han alcanzado de su inmensa misericordia su petición. A los 25 días del mes de febrero del presente año de 1846 se resolvió en comunidad que el 1r día del mes de Marzo que era domingo se pusiese en el altar mayor pendiente en la cruz esta preciosísima Figura del Sto. Cristo y estuviese allí ocho días y después se resolvería lo que se había de hacer fue llevada esta referida figura desde la pila de los Bautismos hasta el altar mayor y puesto sobre la mesa del mismo altar por el Rdo. D. Salvador Martí Pbro. y Beneficiado después de haber concluido los ocho días que era el segundo Domingo del mes de Marzo cerca las cinco y media de la tarde se dió principio a la procesión llevando la Figura del Santo Cristo dentro el sepulcro cuatro sacerdotes acompañándole todo este respetable clero con cirios encendidos en las manos y no menos también acompañándole con cirios y antorchas más de mil doscientas personas sin contar los que no llevaban cirios en las manos que en número serían más de tres mil. Este mismo día cerca las once y tres cuartos de día cuando bajaban de la cruz esta santísima figura empezó a llover y llovió cerca de una hora con abundancia por este pueblo después de haber concluida esta grandísima función y haber adorado el pueblo la preciosísima figura con respeto y devoción fue puesto otra vez en la cruz y permaneció allí hasta los 15 días del referido mes de Marzo continuando las rogativas en las noches después de haber concluido el sermón que se acostumbraba hacerse en todos los días de cuaresma unas rogativas consistían en rezar quince Padrenuestros y quince oraciones a Sta. Brígida cosa portentosa y maravillosa parece que el Omnipotente Dios escucha nuestras oraciones por intercesión de esta Sta. Figura como ya engo referido que al empezar a bajar el Stp. Cristo de la cruz al mismo tiempo ya vimos una lluvia que precipitadamente nos venía de la parte del Norte a desahogarse sobre nosotros como en efecto se desahogó y duró su lluvia por espacio de unas horas y no se paró aquí aún vino que por espacio de tres días continuos vimos llover en nuestros países, el día diez y siete del referido mes volvió a llover ya con más abundancia llovió, pero que aconteció una mala cosecha digo malísima y no vista en un siglo, y por más claridad y memorias de futuros vivientes, voy a referir y discernir la mala cosecha que se cogió en el año 1846 y no pretendiendo tratar por no ser demasiado largo en referir las poblaciones que no pudieron nacer trigos cebadas y otras legumbres por causa de no haber llovido sólo me contentaré el referir los pueblos que nacieron semillas como son esta de Manacor, Felanitx, Petra, Sineu, Artá y algunas otras, en esa de Manacor es cierto si no hubiese llovido, nada habríamos cogido, y lo poco que hemos cogido lo debemos a Dios por intercesión de esta Sta. Figura del Sto. Cristo porque se ha dignado concedernos algunas lluvias...».

Aquesta és una de les descripcions més reals, tot i la prosa de l'època, de la influència de la meteorologia dins la societat mallorquina de segles passats.

1885. El Cercle d'Obrers Catòlics es posa al capdavant d'una peregrinació a la Mare de Déu de Bonany en què prengueren part uns quatre-cents homes.

1886, maig. El Cercle d'Obrers Catòlics dirigits pel seu fundador, Mn. Miquel Parera Fornés, organitzà una manifestació pública de fe fins a Sant Salvador de Felanitx en què participaren més de 3.000 persones. Partiren de Manacor a peu al toc de missa primera i pel camí els participants cantaren l'himne de la peregrinació compost per a l'ocasió, una de les estrofes del qual deia:

Dels pobles circumvecins
també sou molt invocada;
dau, Senyora, una mirada
a noltros manacorins,
qu'avui, com a pelegrins,
sa fe vos hem demostrada.

1886, 17 d'octubre. Novament s'organitza una peregrinació a Bonany.

1887, 23 d'octubre. Nova peregrinació a Bonany presidida pel rector Rafel Ignasi Rubí.

1889, 27 d'octubre. A petició del rector Rubí, se celebra una altra peregrinació fins a l'oratori de Bonany en defensa del papa Lleó XIII.

1893, 19 de març. Processó de rogativa en benefici de pluja al Santuari de Lluc.

1913, 14 de desembre. Darrera rogativa multitudinària que recorregué els principals carrers de Manacor per demanar pluja. Hi assistiren prop de quatre mil persones encapçalades per l'Ajuntament en ple portant la imatge de la mare de Déu dels Dolors. Els fidels assistents resaren el rosari i cantaren «Perdó, oh Déu meu, perdó», acabant amb la lletania de tots els sants. Com la pluja no arribà, s'organitzà una nova rogació el diumenge següent amb la figura del Sant Crist de Manacor que, curiosament, no va ser tan participativa, la qual cosa molestà el rector Mn. Rafel I. Rubí.

REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

CARVAJAL, Albert; GOMILA, Antoni (2016). «El Sant Crist de Manacor: el fosc camí d'un simple crucifix a una prodigiosa figura». A: *IX Jornades d'Estudis Locals de Manacor*. Manacor: Ajuntament de Manacor, p. 153-169.

«Peregrinaciones de Manacor» (1909). *La Aurora*, núm. 161 (25 setembre).

TRUYOLS PONT, Antoni (1914). *Novena al Sant Cristo de Manacor*. Palma: Estampa del Establiment Tipogràfic La Esperanza.

DOCUMENTS D'ARXIU

Col·lecció llibres de Determinacions del Comú de la Parròquia de Manacor. Arxiu Parroquial dels Dolors.

Col·lecció llibres de Sentències. Arxiu Municipal de Manacor.

Col·lecció llibres de Determinacions del Consell. Arxiu Municipal de Manacor.

Gabriel Gelabert Serra, Lobé. El mestre d'escola pirotècnic

Albert Carvajal i Antoni Gomila

Introducció

Aprofitant l'avinentsa d'aquestes XII Jornades d'Estudis Locals, dedicades a la vida i el folklore, i seguint amb el nostre afany de recuperar la memòria de personatges manacorins d'èpoques passades, mitjançant aquesta comunicació pretenem recordar la figura de Gabriel Gelabert Serra. Mestre d'escola i artesà pirotècnic, fou el pioner en l'àmbit local del món dels focs artificials. Un especialista en la manufactura de coets, rodelles i trons que, amb el pas del temps, arribà a convertir-se en actor principal de bona part de les festes d'aquella Mallorca a cavall entre els segles XIX i XX.

Amb uns mitjans de feina força rudimentaris, Gelabert treballà un material perillós com és la pólvora, segurament sota la influència dels pirotècnics italians del moment. El present estudi recull també referències als programes en què participà. Fins on ens ha estat possible, descrivim les diferents peces pirotècniques creades amb el seu enginy, no sabem si de creació pròpia o a imitació d'altres espectacles coetanis. I és que en aquells anys la pólvora, a més de ser usada en la guerra, servia per celebrar el goig de la gent il·luminant amb els seus colors els cels de molts pobles mallorquins.

Unes dades preliminars

Els primers focs artificials varen esclatar al cel de la Xina entre els anys 600 i 900 dC. Creats inicialment per espantar els esperits malignes, els alquimistes